

NORWEGIAN JOURNAL OF DEVELOPMENT OF THE INTERNATIONAL SCIENCE

№54/2021

Norwegian Journal of development of the International Science

ISSN 3453-9875

VOL.4

It was established in November 2016 with support from the Norwegian Academy of Science.

DESCRIPTION

The Scientific journal “Norwegian Journal of development of the International Science” is issued 24 times a year and is a scientific publication on topical problems of science.

Editor in chief – Karin Kristiansen (University of Oslo, Norway)

The assistant of the editor in chief – Olof Hansen

- James Smith (University of Birmingham, UK)
- Kristian Nilsen (University Centre in Svalbard, Norway)
- Arne Jensen (Norwegian University of Science and Technology, Norway)
- Sander Svein (University of Tromsø, Norway)
- Lena Meyer (University of Gothenburg, Sweden)
- Hans Rasmussen (University of Southern Denmark, Denmark)
- Chantal Girard (ESC Rennes School of Business, France)
- Ann Claes (University of Groningen, Netherlands)
- Ingrid Karlsen (University of Oslo, Norway)
- Terje Gruterson (Norwegian Institute of Public Health, Norway)
- Sander Langfjord (University Hospital, Norway)
- Fredrik Mardosas (Oslo and Akershus University College, Norway)
- Emil Berger (Ministry of Agriculture and Food, Norway)
- Sofie Olsen (BioFokus, Norway)
- Rolf Ulrich Becker (University of Duisburg-Essen, Germany)
- Lutz Jäncke (University of Zürich, Switzerland)
- Elizabeth Davies (University of Glasgow, UK)
- Chan Jiang (Peking University, China) and other independent experts

1000 copies

Norwegian Journal of development of the International Science

Iduns gate 4A, 0178, Oslo, Norway

email: publish@njd-iscience.com

site: <http://www.njd-iscience.com>

CONTENT

PEDAGOGICAL SCIENCES

<i>Pakharukova V., Shestakova O., Kokhtashvili N.</i> INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN THE PRACTICE OF LEARNING A TARGET FOREIGN LANGUAGE AT A TECHNICAL UNIVERSITY 3	<i>Svitlana L.</i> FORMATION OF TERMINOLOGICAL COMPETENCE OF FUTURE SPECIALISTS IN CONSTRUCTION AND CIVIL ENGINEERING 23
<i>Babych N., Liubenko L.</i> RESEARCH ON FORMING OF READING SKILLS OF PRIMARY SCHOOL AGE CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS BY MODERN TYPOGRAPHY 6	<i>Tyutyunik N.</i> PERSON-CENTERED LEARNING AND META- DISCIPLINE: ASPECTS AND PROBLEMS 25
<i>Kozubovska I.</i> ALTERNATIVE FORMS OF NEGLECTED CHILDREN CARE 13	<i>Chigintseva O.</i> COMPARISON OF THE PROPOSITIONS OF THE EASTERN AND WESTERN MODELS OF SELF- REALIZATION OF THE PERSONALITY OF ELDERLY IN THE GRAPHIC ACTIVITY 27
<i>Kornyska Yu.</i> FLIPPED ESP CLASS: A SOLUTION FOR DEVELOPING READING SKILLS.....16	<i>Shuper V., Shuper S., Liakhovych O., Haidychuk V., Rykova Yu.,</i> MAIN ADVANTAGES OF THE SIMULATION-BASED MEDICAL EDUCATION 33

PHILOLOGICAL SCIENCES

<i>Dmitrova A., Koptyakova E.</i> THE FEATURES OF BUILDING A COGNITIVE SCRIPT "EVENTS IN THE CAPITOL" IN ENGLISH-LANGUAGE INSTAGRAM MEDIA 36	<i>Abisheva K., Zhumasheva G., Nurgazina A., Kuntubaeva G.</i> AN INTEGRATIVE METHOD FOR MULTILINGUAL SEMANTIZATION OF PHRASEOLOGY 44
<i>Zayarna I.</i> PROBLEMS OF INTERMEDIALITY IN THE LITERATURE IN THE MODERN SCIENTIFIC RECEPTION 39	

PSYCHOLOGICAL SCIENCES

<i>Kokowska M., Dymnikowa M.</i> MUSIC TYPES' PREFERENCE CHARACTERISTIC IN MOOD REGULATION PROCESSING BY MUSIC 48	<i>Tsilmak O.</i> SOCIALLY ORIENTED PROFESSIONALLY IMPORTANT QUALITIES OF THE PSYCHOLOGIST-CONSULTANT 61
--	--

REFERENCES:

1. Essence and types of innovations, Conclusions - Analysis of innovation activity. Available at: <https://testmyprep.com/subject/investment/essence-and-types-of-innovations-conclusions/>
2. Defining Technological Innovation. 02chapter2. pdf . Available at: <https://repository.up.ac.za/bitstream/handle/2263/30490/02chapter2.pdf>.
3. Kotsemir M., Abroshkin A. Innovation Concepts and Typology – an Evolutionary Discussion. National Research University/ Basic Research Program/Working Papers. – 2018.
4. The Essenes of Innovation: 5 Principles. - Centre for Creative Leadership. Available at: <https://www.ccl.org/multimedia/podcast/the-essence-of-innovation-5-principles/>
5. Son, J.-B. (2015). Internet-based language instruction: Study book. Toowoomba, Australia: Distance Education Centre, University of Southern Queensland. Available at: <http://www.apacall.org/member/sonjb/projects/tools/>
6. Son, J.-B. (2016). Using Web-Based Language Learning Activities in the ESL Classroom. International Journal of Pedagogies and Learning, 4(4), 34-43.
7. Pakharukova V., Toporkova O., Bessarabova I., Jovanovich T. Methodology of Integrated Language Learning Projects for University Undergraduates. / Revista Espacios.- Vol.40 (N.5), 2019. - P. 1-8.
8. Pakharukova V., Yankina E., Kokhtashvili N. Scenario Diversity in Autonomy for Foreign Language Learning: Technical University Facilities. / World of Science. – Vol.3, 4(44), 2017. - P. 53-55.
9. <https://yandex.ru/images/search?pos=Innovative-teaching-methods=Principles-educational-innovations>.

RESEARCH ON FORMING OF READING SKILLS OF PRIMARY SCHOOL AGE CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS BY MODERN TYPOGRAPHY

Babych N.,

PhD in Education, Senior lecturer of the Department of special and inclusive education of Institute of Human Sciences, Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, Ukraine

Liubenko L.

students of the special and inclusive education of Institute of Human Sciences, Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, Ukraine

ДОСЛІДЖЕННЯ НАВИЧКИ ЧИТАННЯ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ЗАСОБАМИ СУЧАСНОЇ ТИПОГРАФІКИ

Бабич Н.М.

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка, Київ, України

Любенко Л.В.

студентка кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка, Київ, Україна

Abstract

The paper presents the results of the study on reading skills of children of primary school age with special educational needs. Texts adapted by different print typefaces for primary school textbooks and modern typefaces used for children with dyslexia have been proposed as stimulating material. The quality and speed tasks' execution of printed in different fonts was evaluated. The results of the research indicate that the "Inclusion UKR" font has a positive impact on the reading skills forming of children with special educational needs. Further prospects for the study are to determine the effectiveness of using the "Inclusion UKR" font to optimize reading skills of children with special educational needs.

Анотація

У роботі презентовані результати дослідження навички читання в дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами. У якості стимульованого матеріалу було запропоновано тексти, що адаптовано різними шрифтами, які використовуються для друку підручників початкової школи, та сучасним шрифтами, які використовують для дітей із дислексією. Оцінювалась якість і швидкість виконання завдань надрукованих різними шрифтами. Результати проведеного дослідження констатують, що саме шрифт Inclusion UKR позитивно впливає на навичку читання дітей з особливими освітніми потребами. Подальшими перспективами дослідження є визначення ефективності використання шрифту Inclusion UKR для оптимізації навички читання в дітей з особливими освітніми потребами з різним рівнем функціонування.

Keywords: typography, reading skills, children with special educational needs, dyslexia.

Ключові слова: типографіка, навичка читання, діти з особливими освітніми потребами, дислексія.

Вступ. Останні десятиліття відзначають значний інтерес науковців та практиків до процесу читання в структурі писемного мовлення, розвитку передумов читання в онтогенезі, формування навички читання в умовах типового мовленнєвого розвитку та особливостей опанування навичкою читання дітьми з різними порушеннями розвитку.

Читання, як відомо, є одним із найважливіших компонентів писемного мовлення, а відхилення в його формуванні перешкоджають успішному опануванню предметів мовного циклу та ін. Розлади читання (дислексії) є достатньо поширеним порушенням мовлення в дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами. Для правильної організації процесу навчання надзвичайно важливо, ще в дошкільному віці своєчасно визначити ті диференційні ознаки, що призводять у подальшому до порушень читання, а також поглиблено вивчити особливості їхнього утворення. Не менш важливим фактором пропедевтики порушення процесу читання – є використання спеціальних засобів, наприклад, адаптованої типографіки.

Система традиційної типографіки зазвичай використовує Times New Roman, Verdana, Tahoma, Montserrat, Open Sans та Helvetica. Для покращення читання в дітей із дислексією сучасна типографіка пропонує використовувати декілька видів шрифтів, серед них: Lexia Readable, Inclusion UKR, Dyslexie, Read Regular, Delicious, які полегшують читання. Вважаємо доцільним дослідити, які саме з них є зручними для оптимізації навички читання в дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами.

Отже, метою статті є окреслити результати дослідження процесу читання засобами сучасної типографіки в дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами та визначити особливості використання типів шрифтів для оптимізації навички читання.

Відповідно до мети нами були окреслені такі завдання: 1) проаналізувати особливості використання сучасної типографіки в дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами в науковому полі досліджень; 2) дослідити стан сформованості навички читання дітей молодшого шкільного віку із використанням різних типографічних шрифтів; 3) за результатами дослідження обґрунтувати використання сучасних шрифтів у роботі з дітьми молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами для оптимізації навички читання.

Методи дослідження: теоретичний аналіз психолого-педагогічної, нейропсихологічної та лінгвістичної літератури з проблеми використання сучасної типографіки в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами; емпіричне дослідження включало два блоки – Блок I «Обстеження зорових функцій та операцій», Блок II «Обстеження навички читання в словах, реченнях, текстах»; надалі відбувалася статистична обробка експериментальних даних та формулювалися висновки щодо викорис-

тання оптимального шрифту для оптимізації навички читання в дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами.

Аналіз публікацій. Сучасні психофізіологічні, психологічні та психолінгвістичні дослідження свідчать про те, що читання – це складний процес, у якому проявляються акти усного мовлення (як вихідного базису читання) та писемного мовлення (як графічного вираження усного висловлювання). Науковці виокремлюють дві сторони процесу читання: техніку читання та розуміння прочитаного. Під технікою читання розуміють сприймання графічних знаків та вимовляння, відтворення різноманітних графічних комплексів, а під розумінням – усвідомлення відтвореного матеріалу на основі співвіднесення з минулим досвідом читача. Велике значення в дослідженнях набуває пізнавальна функція читання, яка передбачає розгляд процесу читання з погляду функціонування психічних пізнавальних процесів та основних механізмів, які лежать в основі зазначеного виду мовленнєвої діяльності [3]. Розглянемо докладніше механізми кожної з операцій читання.

Першою операцією читання є *впізнання, розрізнення букв* та їхнє співвіднесення з відповідними звуками. Друга операція читання – *злиття звуків у склади та слова*, тобто звуковий синтез, завдяки якому відбувається прочитування слова. Засвоєння цієї операції читання відбувається завдяки тим же психічним функціям та операціям, що й засвоєння звукового аналізу [7]. Третя операція читання – *співвіднесення звукового образу слова з його лексичним значенням*, тобто розуміння прочитаного. Усвідомлення значення слова здійснюється часто лише після того, як прочитане слово промовлено вголос та прочитане декілька разів. Наступною умовою засвоєння третьої операції читання є сформованість узагальнюючого значення слова, що, безумовно, потребує певного рівня інтелектуального розвитку дитини [8].

Що стосується механізму читання – це складний психофізіологічний процес, в основу якого покладено аналітико-синтетичну діяльність головного мозку в процесі складної взаємодії зорового, мовленнєво-слухового та мовленнєво-рухового аналізаторів, а також зв'язків першої та другої сигнальних систем [1, с. 105].

Фізіологічною основою читання є рух очей вздовж рядків із фіксацією на інформативних ознаках та постійними зворотними рухами. Швидкість та ефективність читання залежить від поля охоплення, тобто від обсягу тієї частини тексту, яку читач бачить в одну фіксацію. Чим більше поле охоплення, чим менша кількість фіксацій та зворотних рухів очей, тим ефективніший та швидший процес читання [9].

Зважаючи на все вище перераховане, можна зазначити, що читання є складним процесом. Повноцінне формування в дітей навички відбувається поетапно в процесі тривалого, цілеспрямованого навчання. Процес читання містить чотири основних компоненти. І для того, щоби повноцінно оволодіти

цим процесом необхідна ціла низка психофізіологічних компонентів, жоден із яких неможливо оминути, адже при відсутності хоча б одного з них, навичка читання буде формуватися із затримкою, або ж виникнуть порушення читання.

Особливу групу серед дітей із порушеннями мовлення складають діти з розладами процесів читання й письма. Труднощі сприймання тексту (дислексія) характеризується як нездатність сприймати друкований чи рукописний текст і трансформувати його в слова. При дислексії під час читання спостерігаються такі типи помилок: заміни і змішування звуків, частіше близьких за акустико-артикуляційними ознаками; побуквене читання; спотворення звуко-складової структури слова, що проявляються в пропусках приголосних (при збігу) і голосних, додаваннях, перестановках, пропусках звуків і складів; порушення розуміння прочитаного, які проявляються на рівні окремого слова, речення, тексту загалом (без розладів технічної сторони читання); аграматизми, що проявляються на аналітико-синтетичному й синтетичному етапах опанування навички читання (проблеми у використанні відмінкових закінчень, закінчень дієслів, узгодження іменника й прийменника тощо). Допомога таким дітям має бути комплексною і здійснюватися групою спеціалістів: невропатологом, логопедом, психологом, педагогом. Ефективність роботи значною мірою визначається своєчасністю вжитих заходів та вибором оптимального методу й темпу навчання [6].

До основних факторів виникнення труднощів формування навички читання відноситься: труднощі учня з особливими освітніми потребами в засвоєнні навчальної програми; труднощі фонематичного сприймання; труднощі зорово-просторового сприймання (дзеркальне письмо, складності у формуванні понять «ліворуч»-«праворуч»); недостатність лексико-граматичного складу мовлення, труднощі вербального абстрагування; несформованість перцептивної, активної уваги; зниження об'єму оперативної пам'яті; несформованість інтегративної діяльності, зокрема, інтеграції слухової та зорової інформації, труднощі у формуванні навички письма, а також супутні порушення, зокрема, дисграфія, дискалькулія; несформованість функцій планування, регуляції й контролю власної діяльності; несформованість функцій регуляції процесів активації та підтримання загального тону організму, труднощі із самоорганізацією; труднощі у виконанні інструкцій, які складаються із двох і більше кроків тощо. Дислексичні помилки в дітей з особливими освітніми потребами мають стійкий характер і можуть повторюватися [9].

Крім того, у дітей з особливими освітніми потребами, які мають порушення читання, відмічається неточність у визначенні форми та розміру. Несформованість оптико-просторових уявлень проявляється в малюванні або під час складання цілого з частин. Більшість дітей, які не засвоїли букви, мають найбільш низький рівень розвитку зображувальних навичок. Дефіцит зображувально-графічних здібностей безпосередньо бере участь у

патогенезі оптичної дислексії, особливо на етапі засвоєння звуко-буквеної символіки [11].

Аналізуючи прояви дислексії в дітей з особливими освітніми потребами, можна визначити, що головними її проявами є нерозчленованість зорового сприймання графічних зображень, нездатність аналізувати ціле і здійснювати синтез окремих елементів, що призводить до труднощів визначення відмінності між подібними графічними формами й до недиференційованості уявлень при подібних формах і буквах. І тому надзвичайно важливим для оптимізації навички читання дітей з особливими освітніми потребами є використання різних шрифтів.

Сучасна література все частіше друкується з використанням таких шрифтів як: Times New Roman, Verdana, Tahoma, Montserrat, Open Sans та Helvetica. Водночас, також є важливим розмір шрифту, який впливає на читабельність та залежить від кількості тексту [5].

Відомі зарубіжні вчені в галузі психології і психолінгвістики Т.А. Ван Дейк і В. Кінч розглядають читання як «активний процес створення образу тексту». На їхнє переконання, різні читачі можуть прочитати один і той же письмовий текст абсолютно по-різному. Це відбувається через індивідуальні відмінності як в життєвому досвіді і знаннях, так і у використовуваних прийомах обробки тексту. П. Аффлербах, Д. Пірсон і С. Періс визначають стратегію читання як «сукупність дій, здійснюваних читачем у процесі окресленої діяльності» [12; 13].

Цікавим є дослідження патернів окорухової активності дітей з інтелектуальними порушеннями Е. Дунаєвська, К. Диневич, які продовжили дослідження попередніх науковців. Вони застосовували апаратний метод реєстрації рухів очей. Аналізувалися такі параметри: тривалість читання, загальна кількість фіксацій на тексті, середня тривалість фіксацій, середня амплітуда саккад (швидкий, узгоджений рух очей). Діагностичним матеріалом були п'ять текстів, адаптованих за змістом та обсягом (55 слів) для учнів. Результати констатували, що в дітей з інтелектуальними порушеннями кількість і тривалість фіксацій на тексті статистично значимо вище, що може бути зумовлено порушеннями процесів фонематичного аналізу й пошуку графемноморфемних зв'язків між візуальним поданням букв і їхньою вимовою. Наявність у тексті ілюстративного матеріалу створювала дітям з інтелектуальними порушеннями додаткові труднощі, уповільнюючи процес читання, збільшуючи число фіксацій. Отже, науковцями було виявлено, що текст з укороченою довжиною рядка, з виділеними складами й текст на чорному фоні можуть бути обрані як найбільш прості для сприймання дітьми з інтелектуальними порушеннями [4].

Здійснивши контент-аналіз інформації, яку надають батьки, що виховують дітей із дислексією, можна узагальнити, що діти з дислексією важко сприймають [14]: схожі букви; відображення по вертикалі й горизонталі; перевернуті букви; слова зі змішаними буквами.

Важливість використання адаптованих шрифтів підтверджують і рекомендації Британської асоціації з оформлення текстів для дітей із дислексією, які наголошують на тому, що крім шрифтів грає роль і, власне, оформлення тексту, до якого входять такі компоненти [10]: папір має бути достатньо щільним, щоби не просвічувався; краще використовувати матовий, а не білий блискучий папір; бажаного уникати цифрового друку; для набору тексту на папері й на екрані краще не використовувати занадто яскравий білий фон, а надавати перевагу кремовим і пастельним тонам. Щодо шрифту, рекомендації такі: кегль шрифту має бути досить великим – не менше 12-14 пунктів; використовувати темний шрифт на світлому фоні; уникати зеленого й червоного/рожевого кольорів, оскільки, їх може бути складно сприймати; для виділення фрагментів тексту краще використовувати напівжирний шрифт, ніж підкреслення або курсив; заголовки набирати краще малими літерами великого кегля в напівжирному зображенні; рядки не мають бути довгими 60-70 символів; не використовувати щільні, стислі абзаци.

Отже, підсумовуючи вищезазначене, констатуємо, що основною вимогою до шрифтів, які використовуються для друку, є полегшене сприймання для читання шрифту. Необхідність дотримання вимоги зручності для читання викликана психофізіологічними особливостями людини, що проявляються в процесі читання й осмислення тексту. Зручність для читання сприяє психосуб'єктивному відношенню до тексту, готовності до читання, зумовлюючи звички й чекання глядача. До сказаного треба додати, що зручність для читання залежить від складності змісту, текстового навантаження, оточення, що потрапляє в поле зору одночасно зі шрифтом, а також міри освітленості [10].

Щодо сучасної підготовки навчальних посібників для дітей із дислексією використовують Inclusion UKR. Це перший в Україні шрифт спеціально розроблений під українську абетку. Він спрямований на весь спектр проблем та труднощів із читанням: це порушення зору, дислексія, синдром дефіциту уваги та гіперактивності. На відміну від недавніх спроб адаптувати вже наявні латинські шрифти, Inclusion UKR є принципово новим шрифтом створеним в Україні в тісній співпраці з науковцями та випробуваний на зручність сприймання дітьми з дислексією. Шрифт створив український художник Олег Петренко-Заневський відомий дітям та їхнім батькам ілюстраціями до дитячих книжок (видавництво А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА та багато інших).

Отже, вбачаємо доцільним дослідити, які саме типи типографіки позитивно впливають на оптимі-

зацію навички читання в дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами під час логопедичного обстеження писемного мовлення.

Результати дослідження та дискусія. Основу методики дослідження процесу читання засобами сучасної типографіки склала методика діагностики В. Ільяної [7] «Діагностика стану сформованості передумов опанування навички читання в старших дошкільників із ПМР» та «Виявлення й подолання труднощів опанування навички читання в учнів загальноосвітніх навчальних закладів: методичні рекомендації» Е. Данілавичуте [2]. Вона спирається на схему психологічної структури читання та допомагає виявити ознаки дислексії. Розроблена методика складалася з двох блоків, кожен із яких містив 3 завдання. Блок I спрямований на обстеження зорових функцій та операцій, що є важливим саме для процесу читання. Блок II передбачає обстеження навички читання в словах, реченнях, текстах. Для дослідження було обрано різні типи типографіки: звичайні –Times New Roman, Arial; спеціальні – для дітей із порушеннями читання: Inclusion UKR, Lexia Readable. Обрані типи шрифтів застосовувалися до кожного із завдань, щоби визначити, який саме тип типографіки є зручним для читання для дітей молодшого шкільного віку.

Експериментальне дослідження здійснювалося на базі закладу загальної середньої освіти I-III ступенів №233 Оболонського району м. Києва впродовж вересня-жовтня 2020 року. Вибірку становили дві групи дітей молодшого шкільного віку: 15 дітей з особливими освітніми потребами та 15 дітей із типовим розвитком. Групу дітей з особливими освітніми потребами становили діти молодшого шкільного віку, що було відібрано за висновками ІРЦ відповідно до порушень функціонування та висновками вчителя-логопеда закладу освіти.

Дослідження передбачало взаємодію експериментатора з дитиною, з метою обстеження в спеціально створених умовах упродовж 15-20 хвилин, тому проводилося в індивідуальній формі з урахуванням вікових та психофізіологічних особливостей дітей цієї вікової категорії. Важливо зазначити, що дослідження одним шрифтом проводилося на одному й тому ж матеріалі, але в один день демонструвався тільки один шрифт, щоби діти не могли запам'ятати матеріал, який демонструвався. Для проведення процедури обстеження потрібно мати секундомір, адже в діагностиці є завдання на швидкість. Завдання пропонувалися дозовано, щоби уникати втоми.

Узагальнені результати сприймання різних типів типографіки в дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами (рис.1) та дітей молодшого шкільного віку з типовим розвитком презентовано в (рис.2) презентовано в діаграмах.

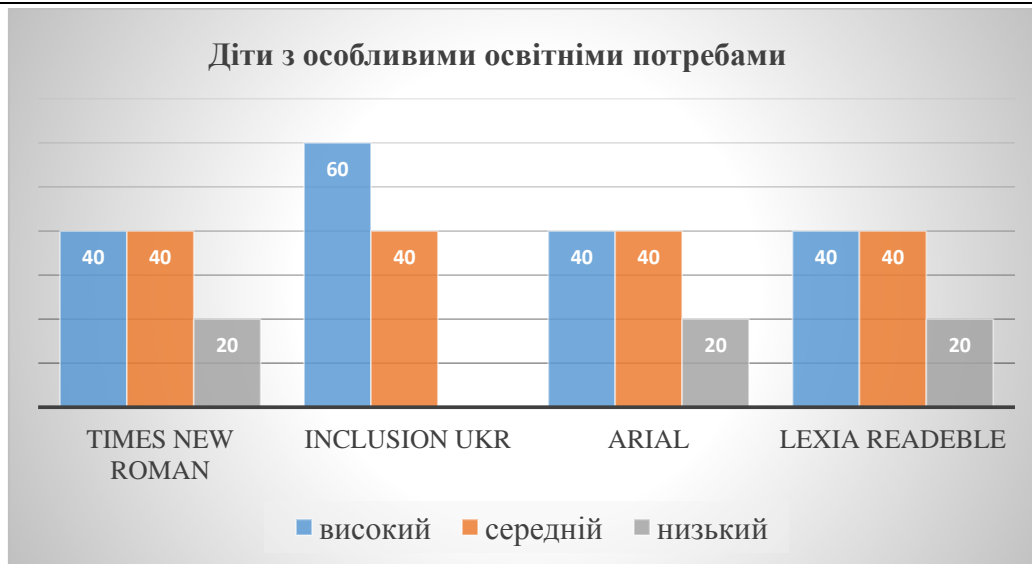

Рис.1

Показники рівнів сприймання різних типів типографіки дітей молодшого шкільного віку за Блоком І у %

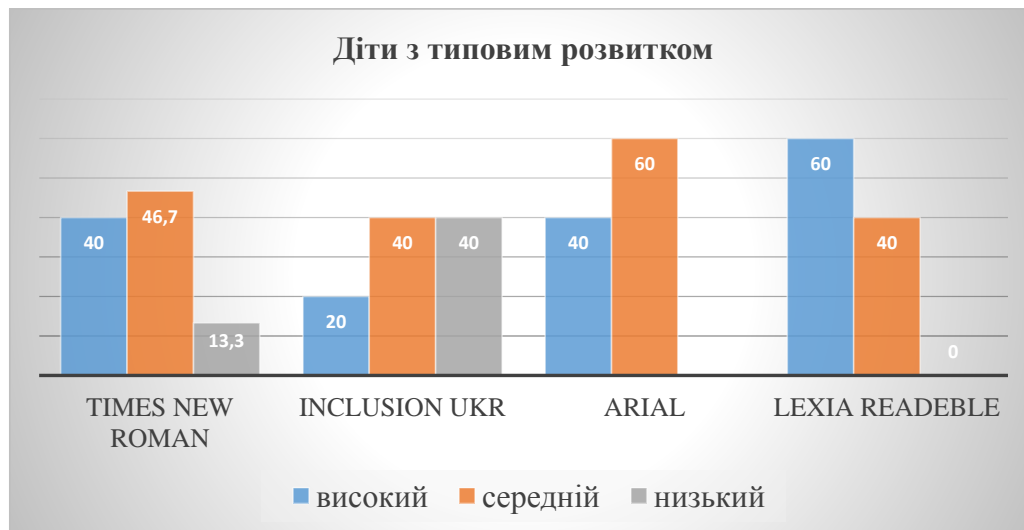

Рис.2.2 Показники рівнів сприймання різних типів типографіки дітей молодшого шкільного віку за Блоком І у %

За результатами проведення діагностики за Блоком І «Обстеження зорових функцій та операцій», можемо зробити висновок, що в дітей з особливими освітніми потребами показники високого, середнього та низького рівня знаходяться майже на одному рівні для всіх шрифтів. У той час, шрифт Inclusion UKR показав високі показники (60%) серед дітей з особливими освітніми потребами. Під час роботи з діагностичним матеріалом надрукованим цим шрифтом діти означеної групи швидше знаходили букви на запропонованому матеріалі, увага й концентрація на графемному матеріалі була більш стійка. Важливо зазначити, що жодна дитина не показала низький рівень Тому, можна дійти висновку, що саме цей шрифт може позитивно впливати на навичку читання дітей з ООП.

Що стосується сприймання інших типів шрифтів, то в дітей з особливими освітніми потребами

спостерігається знижений рівень сприймання шрифтів Times New Roman, Lexia Readable, Arial, якими зазвичай і друкують навчальні посібники. Зазначимо, що діти зазначеної категорії гірше сприймають ці шрифти на відміну від дітей із типовим розвитком. Це дає підстави для того, щоби зменшити або змінити ці типи типографіки для дітей з особливими освітніми потребами під час вивчення та читання букв шрифтом Times New Roman, Lexia Readable, Arial, адже це в подальшому може негативно вплинути не тільки на швидкість читання, але й спричинити нерозуміння прочитаного.

За результатами проведення діагностики за Блоком ІІ «Обстеження навички читання в словах, реченнях, текстах» отримано такі дані. Узагальнені результати репрезентовано в діаграмі рівнів засвоєння різних типів типографіки в дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами (рис.3) та з типовим розвитком (рис. 4).

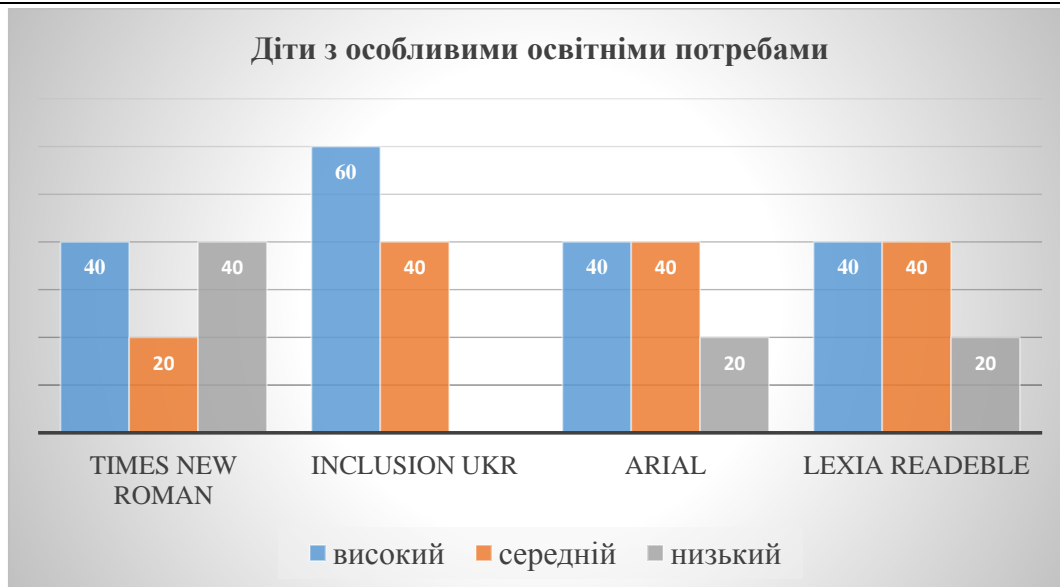

Рис. 3.

Показники рівнів засвоєння різних типів типографіки дітей молодшого шкільного віку за блоком II у %

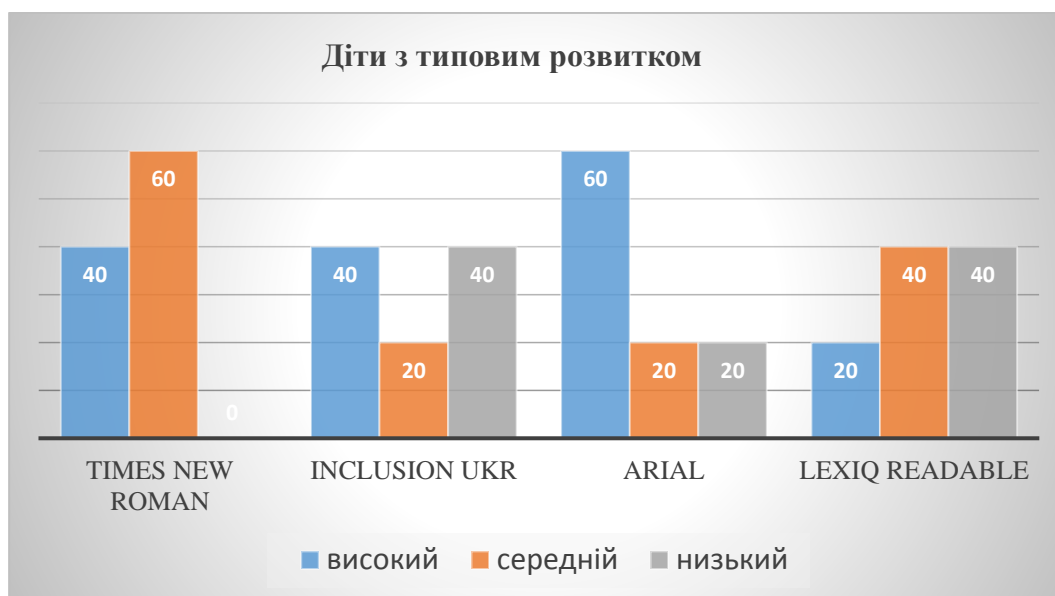

Рис. 4.

Показники рівнів засвоєння різних типів типографіки дітей молодшого шкільного віку за блоком II у %

За результатами проведення діагностичного Блоку II «Обстеження навички читання в словах, реченнях, текстах» виявлено, що шрифт Times New Roman не є комфортним та зрозумілим для дітей з особливими освітніми потребами, адже спричиняє труднощі розуміння прочитаного. Також, під час дослідження були й інші труднощі опрацювання тексту, часто в досліджуваних спостерігалось відволікання над опрацюванням шрифту Inclusion UKR, зокрема, у дітей із типовим розвитком, у той час як у дітей з особливими освітніми потребами можна було виявити, що саме цей тип типографіки може оптимізувати навичку читання та вплинути на швидкість прочитаного, адже саме він показав найвищі показники високого рівня (60%), що є підставою вважати, що Inclusion UKR є зручним для читання в дітей окресленої категорії.

Тому, можна дійти висновку, що саме цей шрифт позитивно впливатиме на навичку читання

дітей з особливими освітніми потребами, а, отже, можна спрогнозувати, що тексти адаптовані шрифтом Inclusion UKR сприятиме оптимізації навички читання.

Висновки. Для повноцінно оволодіння процесом читання необхідна ціла низка психофізіологічних компонентів, жоден із яких неможливо оминути, адже в разі випадання хоча б одного з них, навичка читання буде формуватися із затримкою, або ж виникнуть порушення читання, а саме дислексія.

Аналізуючи прояви дислексії в дітей з особливими освітніми потребами, можна визначити, що головними її проявами є нерозчленованість зорового сприймання графічних зображень, нездатність аналізувати ціле і здійснювати синтез окремих елементів, що призводить до труднощів визначення відмінності між подібними графічними формами й до недиференційованості уявлень при подібних фор-

мах і буквах. Тому надзвичайно важливим для оптимізації навички читання дітей з особливими освітніми потребами є особливості використання шрифтів.

В основі емпіричного дослідження було представлено два блоки по три завдання, перший блок спрямований на обстеження зорових функцій та операцій, що є важливим саме для дітей з особливими освітніми потребами, другий блок передбачав обстеження навички читання в словах, реченнях, текстах. Усі завдання були адаптовані під різні шрифти та спрямовані, як на обстеження самого процесу читання, так і на обстеження зорових операцій. Проаналізувавши отримані результати, було визначено, який шрифт є зручним для читання.

За результатами проведеної діагностики констатовано, що саме шрифт Inclusion UKR позитивно впливає на навичку читання дітей з особливими освітніми потребами, а, отже, можна спрогнозувати, що він позитивно впливатиме на оптимізацію навички читання, що стане подальшим науковим пошуком у межах розпочатого дослідження.

Перспективним напрямом подальших наукових розвідок є апробація та впровадження сучасних видів типографіки в роботу з дітьми різних вікових категорій.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Ананьев Б.Г. Анализ трудностей в процессе овладения детьми чтением и письмом. Известия АПН РСФСР, 1955. Вып.70. С.104-148.
2. Виявлення і подолання труднощів опанування навички читання в учнів загальноосвітніх навчальних закладів: методичні рекомендації / уклад. Данілавічюте Е.А., Ільяна В.М. та ін. Київ, 2016. 77с.
3. Данілавічюте Е.А. Концептуальні засади вивчення порушень письма з позицій діяльнісного підходу. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. Київ, 2010. Вип. 1. С. 82-89.
4. Диневич К. В., Дунаевская Э. Б. Исследование зрительного восприятия текстов разного ви-

зуального формата у детей с умственной отсталостью. Комплексные исследования детства, т. 1, № 2, 2019. С 114–121. DOI: 10.33910/2687-0223-2019-1-2-114-121

5. Ёжиков А. Типографика для дислексиков. Веб-сайт. URL:

<https://habr.com/ru/post/132903/> (дата звернення 15.04.2020).

6. Інклюзивна освіта від А до Я: порадник для педагогів і батьків / Укладачі Н. В. Заєркова, А. О. Трейтак. Київ, 2016. 68 с.

7. Ільяна В.М. До проблеми пропедевтики дислексії в контексті вивчення особливостей рецептивної діяльності у дітей з мовленнєвими розладами. Український логопедичний вісник. 2012. № 3. С. 26-32.

8. Корнев А. Н. Нарушения чтения и письма у детей (диагностика, коррекция, предупреждение): уч.- метод. пособие. 1997. 286 с.

9. Тарасун В.В. Писемне мовлення: запобігання і корекція порушень: наук.-метод. посібник. 2007. 151 с.

10. Тверда О. Читай ти зможеш: в Україні створили перший шрифт для дітей з дислексією. URL: <https://umoloda.kyiv.ua/number/3517/188/138285/> (дата звернення: 16.04.2020).

11. Токарева О.А. Розлади читання і письма (дислексія та дисграфія). Розлади мови в дітей і підлітків / ред. С.С Ляпидевського. 1969. С. 140-161.

12. Afflerbach P., Pearson P.D., Paris, S.G. (2008) Clarifying differences between reading skills and reading strategies. *The Reading Teacher*, 2008. Vol. 61, no. 5. P. 364–373. DOI: 10.1598/RT.61.5.1 (In English).

13. Kintsch W., van Dijk T.A. Toward a model of text comprehension and production. *Psychological Review*, 1978. Vol. 85, no. 5, P. 363-394. DOI: 10.1037/0033-295X.85.5.363 (In English).

14. Tseitlin S. N. Yazyk i rebenok. *Lingvistika detskoj rechi*. Moscow, 2002. P. 288-300. DOI: 10.15643/libartrus-2019.4.6